

Християн Віталій Володимирович,
судовий експерт сектору
дактилоскопічного обліку відділу
криміналістичних видів досліджень
Запорізького науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру
МВС України

ДО ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ ДЛЯ РОБОТИ В ПІДРОЗДІЛАХ ЕКСПЕРТНОЇ СЛУЖБИ МВС

Відповідно до державних нормативно-правових актів, Експертна служба Міністерства внутрішніх справ України є системою державних спеціалізованих установ судової експертизи, на яку покладено здійснення судово-експертної діяльності [1]. А відтак, підготовка кадрів, а також перепідготовка та підвищення кваліфікації працівників посідає одне з найважливіших місць в організації діяльності Експертної служби МВС.

Окрім експертних установ МВС, в Україні експертною діяльністю також займаються установи Міністерства юстиції України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України, Міністерства охорони здоров'я України, Прикордонної служби України. Проте найбільше експертиз, призначених на стадії досудового розслідування припадає саме на експертні установи МВС. Разом з установами Міністерства юстиції вони виконують близько 90 % всіх експертиз, призначених в державі [2, с. 137].

Саме тому якісна підготовка кадрів для Експертної служби МВС є одним з важливих на сьогоднішній день питань. Адже від кваліфікації, професійного рівня та компетентності, а також особистих і морально-етичних якостей судових експертів, таких як об'єктивність, незаангажованість, здатність до аналітичного мислення, уважність, наполегливість залежить якість їхньої роботи, а відтак якість проведених експертних досліджень.

При підготовці судових експертів для установ МВС (а також інших експертних установ) виникають певні питання, зокрема у сфері видів та форм підготовки, обсягів навчання, освітньо-кваліфікаційних вимог до спеціалістів, узгодженості програм підготовки тощо. Одні з них є об'єктивними і їхнє вирішення – це питання не одного десятиліття (наприклад, загальна відсталість розвитку вітчизняної експертології порівняно з досвідом і практикою експертних установ провідних держав світу через соціально-політичне становище в Україні). Інші створюють проблеми лише в теоретичній площині і мають чисто формальний характер (наприклад, відсутність на сьогодні освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст», зазначеного в Законі України «Про судову експертизу» як обов'язкового мінімального рівня для осіб, що можуть бути судовими

експертами[3]). Проблеми, що постають при підготовці судових експертів є предметом неодноразового обговорення вітчизняними науковцями й наразі залишаються дискусійними і вимагають подальшого дослідження.

Суб'єктами експертної діяльності в системі МВС є працівники Експертної служби МВС, які мають право, згідно з законодавством, виконувати експертизи окремих видів, тобто мають кваліфікацію судового експерта. Саме на них, головним чином, покладається науково-методична та організаційна діяльність Експертної служби МВС.

Проте, питання з підготовки судових експертів в нашій державі лишається відкритим. Логічно що цим мають займатися профільні вищі навчальні заклади, зокрема ті, що входять до системи МВС України, які надаватимуть своїм випускникам фахові криміналістичні знання, необхідні для проведення експертиз з певної спеціальності. Однак, окрім спеціальних криміналістичних знань судові експерти мають здобути знання в галузі кримінально-процесуального законодавства (принаймні, ту його частину, де мова йде про права та обов'язки експерта, підстави призначення та порядок проведення експертизи тощо). Отже, на базі відомих вищих навчальних закладів має відбуватися фундаментальна підготовка майбутніх судових експертів [4, с. 79]. Але, як засвідчує сьогодення статистика, кількість вітчизняних судових експертів, які мають фахову вищу юридичну освіту незначна і губиться в загальній масі експертів з непрофільною вищою освітою. Таким чином, можна говорити, про певну неукомплектованість Експертної служби МВС судовими експертами-випускниками відомих вищих навчальних закладів системи МВС України.

Але навіть випускники профільних вишів мають певні прогалини в необхідних знаннях. Як показує практика, їм необхідне додаткове вивчення загальної теорії експертизи, судової ідентифікації, основ фізики, неорганічної хімії тощо. Під час свого навчання студенти не опановують на належному рівні навички роботи з оптичними технічними засобами (наприклад, з мікроскопами), фотоапаратурою, лазерною технікою. Певним чином цьому є пояснення. В реаліях сьогодення в багатьох юридичних вишах відсутня належна технічна база сучасного зразка, необхідна для підготовки і випуску експертів. І це перешкоджає постулату про те, що фахівці в галузі судової експертології повинні володіти не лише теоретичними засадами закономірностей загальної методології, а й застосовувати на практиці отримані знання в певній галузі.

Вищезазначені недоліки є суттєвими, і вони впливають на якість вітчизняної експертної справи, на формування її сучасного стану в цілому. Тому їх не можна цілком виправити шляхом перепідготовки фахівців з інших галузей знань на судових експертів з певної спеціальності. Ситуацію, що склалася, частково (але не в повній мірі) покращує практика систематичного підвищення кваліфікації працівників НДЕКЦ, зокрема шляхом проходження стажування. Підвищенню рівня кваліфікації судових експертів сприяє також їхня науково-дослідна робота, зокрема участь в наукових конференціях і

семінарах, що висвітлюють проблеми експертології. Особливо корисними є науково-практичні семінари, що проводяться з метою розгляду або загальнотеоретичних, або вузьких спеціальних питань в експертній справі. Вони дозволяють виявити шляхи вирішення існуючих проблем в теорії і практиці експертної діяльності. Також вітчизняні судові експерти беруть участь у наукових заходах за кордоном, плідно обмінюючись досвідом із закордонними колегами. Крім того, багато судових експертів Експертної служби МВС займається самоосвітою, що дозволяє їм вдосконалити власні професійні навички, що, в свою чергу, позитивно впливає на якість проведених експертиз.

Отже, підготовка кадрів для, а також перепідготовка та підвищення кваліфікації судових експертів посідає одне з чільних місць в організації діяльності Експертної служби МВС, адже від їхньої кваліфікації, професійного рівня та компетентності, а також особистих якостей залежить якість проведення експертиз. Шляхи залучення нових фахівців до експертних установ МВС є такими: по-перше, через мережу відомчих вищих навчальних закладів системи МВС України, які готують судових експертів з числа абітурієнтів, а по-друге, шляхом перепідготовки фахівців з інших галузей наукових знань на судових експертів з певної спеціальності. Через низку об'єктивних і суб'єктивних причин експертна справа в Україні в цілому, і в Експертній службі МВС зокрема, має певні проблеми при підготовці та перепідготовці фахівців. Ці проблеми вирішуються за допомогою систематичного підвищення кваліфікації судових експертів, яке полягає в стажуванні фахівців НДЕКЦ; участі їх в науково-дослідній роботі, зокрема в наукових конференціях і семінарах, присвячених нагальним питанням експертної справи; в закордонних відрядженнях, де вітчизняні фахівці переймають передовий досвід своїх іноземних колег; нарешті, в самоосвіті, що позитивно впливає на загальний стан при вирішенні завдань, які стоять перед Експертною службою МВС.

Список використаних джерел

1. Наказ МВС 03.11.2015 № 1343 Про затвердження Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15>.
2. Пиріг І.В. Шляхи вдосконалення криміналістичного забезпечення досудового розслідування // Криміналістика і судова експертиза. Міжвідомчий науково-методичний збірник. Випуск 63. – 2018. – с. 134 – 142.
3. Закон України «Про судову експертизу» : станом на 15 жовт. 2019 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.
4. Гладчук І.М. Поняття та види інформаційного забезпечення експертної діяльності // Збірник матеріалів Теорія і практика судової експертизи і криміналістики. – 2018. - с. 78 – 80.